Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi (2011) 12 (2):172-184
http://edergi.artvin.edu.tr
ISSN:2146-1880

Artvin Kenti İlköğretim Okul Bahçelerinin Nitelik ve Niceliksel Durumunun Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Belirlenmesi

Emine Seda ARSLAN MUHACİR[1], Ayşe YAVUZ ÖZALP[2]

[1]AÇÜ, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Artvin
[2]AÇÜ, Mühendislik Fakültesi, Harita Mühendisliği Bölümü, Artvin

Eser Bilgisi:
Araştırma makalesi
Sorumlu yazar: Emine Seda ARSLAN MUHACİR, e-mail: esedaarslan@gmail.com

ÖZET

Betonlaşmanın hızla artması ve buna bağlı olarak kişi başına düşen açık-yeşil alan miktarının azalması, kentlerde yaşayan insanlar için önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu sorundan en fazla etkilenenler ise, çok katlı binalar arasına hapsolarak oyuna hasret kalan çocuklardır. Özellikle zamanlarının çoğunu okulda geçiren ilköğretim öğrencileri için okul bahçelerinin nitelik ve nicelik açısından yeterliliği çocukların fiziksel ve ruhsal açıdan gelişmesinde büyük önem taşımaktadır. Bu önem, eğitim sürecinin başarıyla tamamlanabilmesi için okul binası niteliklerininin artırılması kadar okul dış mekânlarının da dikkate alınması gereğini ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte imar mevzuatında, eğitim alanlarının tayininde mesafe, yoğunluk ve nüfus gibi kriterlerin dikkate alınmasıyla belirlenen planlama ilkeleri her kentin sosyal, ekonomik, topoğrafik ve benzeri özellikler açısından uygun koşullarda olduğu varsayılarak geliştirilmiştir. Her kent için aynı sayılamayacak bu kriterler oldukça engebeli arazi yapısına ve çarpık kentleşmeye sahip olan Artvin ili için de geçerlidir. Bu çalışmada, okul bahçelerinin Artvin'deki mevcut durumunun ortaya konularak nitelik ve nicelik açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İlköğretim okul bahçeleri, Artvin, CBS.

Determination of Quality and Quantity for Primary Schoolyards in Artvin City Center by Using Geographical Information System

Article Info:
Research article
Corresponding author: Emine Seda ARSLAN MUHACİR, e-mail: esedaarslan@gmail.com

ABSTRACT

Rapid increase in concretion rate and a related decrease in the amount of public-green areas per capita have become an important issue for people living in cities. Children that are stuck in between tall buildings and have longing for play are the most affected ones from this issue. Adequateness of schoolyards both in quality and quantity is very important for physical and mental development of children especially for those attending primary schools and spending the most of their time in schoolyards. This importance has revealed not only the issue of increasing the quality of school buildings but also the necessity of better outdoor spaces for schools in order to have more successful education period. Moreover, some criterions such as distance, density and population should be taken into account when determining education areas in local zoning legislation. Even though it is assumed that every city has optimal social, topographical and other similar features for application of planning principles, these are not applicable for many cities such as Artvin due to its rugged land formation and irregular urbanization. The main objective of this study was to evaluate schoolyards in Artvin by stating their current status in Artvin both in quality and quantity aspects, since both have important effects on child's physical and mental development.

Key words: Primary schoolyards, Artvin, GIS

GİRİŞ

Eğitim, bireylerin ve toplumun geleceğini şekillendiren en önemli unsurlardan biri olmakla birlikte, kentsel fonksiyonların da en dinamik olanıdır (Yomralıoğlu ve Uzun 2001). Eğitime verilen önem, toplumların gelişmişlik düzeyinin birer göstergesidir. Öte yandan eğitim alanları, çocukların zamanının büyük bir bölümünü geçirdiği mekânlar olarak çocukların kişisel gelişmelerinde önemli bir rol üstlenmiştir.

Geleceğin mimarları olacak çocukları gerek fiziksel ve gerekse ruhsal açıdan sağlam birer birey olarak yetiştirmenin temelinde, içten gelen koşulların yanı sıra çocuğun yaşadığı çevre de büyük rol oynamaktadır. Özellikle, kentsel alanlarda artan çevre sorunları ve azalan yeşil alanlarla birlikte, çocukların zamanının büyük bir bölümünü geçirdiği oyun alanlarının, çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişiminde oynadığı rolün önemi, yadsınamaz bir gerçektir (Erdönmez 2007).

Çocuk, gelişim sürecinde zamanının büyük bir bölümünü ilköğretim okul bahçelerinde geçirmektedir. Bu açıdan bakıldığında ilköğretim okul bahçelerinin nitelik ve niceliksel açıdan yeterli olması, çocuk gelişimi üzerinde etkin bir rol oynar.

Yeşil alanların yoğun olduğu okul bahçeleri sağlığa yararlı dinamik aktiviteleri destekler ve bu tip enerjik faaliyetler obezite riskini yok eder (Özdemir ve Çorakçı 2010).

Okullarda yer alan çocuk oyun ve spor alanları, ders aralarında çocuklara ders günü süresince fiziksel ve zihinsel yönden dinamik olabilmeleri için fırsatlar sunmaktadır. Okul bahçelerinin dış mekân kurgusunda özellikle sağlıklı yaşam çevreleri sunan diğer bir etmen ise bitkisel materyalin varlığı ve estetik bir düzen içindeki görünümüdür (Aksu ve Demirel 2011).

Çocuk davranışları üzerinde yapılan araştırmalara göre, doğal özellikli, peyzaj değerleri yüksek okul bahçelerinde oynayan ve vakit geçiren çocuklar daha yaratıcı olmakta ve öğrenme ve algılama biçimleri daha etkin olmaktadır (Özdemir ve Yılmaz 2009).

Bununla birlikte, Türkiye'de okul bahçeleri, fiziksel ve peyzaj özellikleri bakımlarından kullanıcılar ve okul yönetimi tarafından yeterli bulunmamaktadır. Bu mekânlar, öğrencilerin fiziksel aktivitelerini artırıcı özellikler içermemektedir. Ne yazık ki okul dış mekânında bitki, su ve toprak gibi doğal peyzaj elemanlarının kullanımı asgari düzeydedir. Veliler ve yönetim, peyzaj özelliklerinin artırılmasını istemektedir (Özdemir ve Yılmaz 2009).

Görüldüğü üzere, Türkiye'deki okul bahçelerinde yetersiz ve plansız uygulamalar söz konusudur. Bu eksiklikler ise çocuğun enerjisini harcamaya yönelik yaptığı aktivitelerde aksaklıklara neden olmakta ve gelişimini olumsuz açıdan etkilemektedir.

Bu çalışmada Artvin Kent Merkezinde yer alan ilköğretim okul bahçelerinin mevcut durumu incelenmiştir. Okulların sahip olduğu alanlar belirlenerek kişi başına düşen yeşil alan miktarı ve yeterliliği tespit edilmiştir. Ayrıca her okulun etki ettiği çevre ilişkisi CBS kullanılarak belirlenmiş ve bu alanlar için tampon bölgeler oluşturulmuştur. Yerinde gözlem ve incelemelerle okul bahçelerinin estetik ve fonksiyonel açıdan yeterliliği belirlenmiştir.

İlköğretim Okul Alanı Standartları

Eğitim kurumlarının fiziksel mekânda yerleştirilmesi imar planları ile yapılmaktadır. Bu amaçla eğitim tesisleri için alan büyüklükleri ve nüfus ile ilgili standartlar yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiştir (Yomralıoğlu ve Uzun 2001). Standartlar, ilkokul ve ortaokul biçiminde eğitimin ayrıldığı 1997 öncesi ve ilkokul ve ortaokul eğitimlerinin birleştirilerek 8 yıllık kesintisiz eğitimin uygulandığı 1997 sonrası dönem olmak üzere 2 dönem olarak incelenmiştir.

Standartların belirlenmesinde, ilköğretim yerleşme biriminin alan olarak tayininde hizmet tesislerine olan mesafe, nüfus ve yoğunluk gibi kriterler rol oynamaktadır (Özyorgun ve Batuk 2007).

İlkokul ve ortaokul biçiminde eğitimin ayrıldığı dönemde, alan büyüklüğü standartları 3194 sayılı İmar Kanunu'nun ilgili yönetmeliğinde yer almıştır. Buna göre, nüfus büyüklüğü dikkate alınmaksızın ilkokullar için nüfus başına 2.0 m^2'lik bir alan ve ortaokullar için de 1.8 m^2'lik bir alan standardı öngörülürken, imar planlarında ilkokullar için minimum 3500-5000 m^2, ortaokullar için

minimum 5700-8800 m^2 alan ayrılması önerilmiştir (Özyaba ve Özyaba 1998).

Sekiz yıllık kesintisiz ilköğretim uygulamasının başlaması ile birlikte, yönetmelikte yapılan değişiklikle, nüfusu 45000'e kadar olan kentlerde ilköğretim için 4 m^2, nüfusu 45000'den fazla olan kentler için ise nüfus başına 4.5 m^2'lik bir alan standardı öngörülmüş ve ilköğretim okulunun minimum alan büyüklüğünün 8000-15000 m^2 olması hükmedilmiştir (Özyorgun 2007).

Burada alan büyüklüğü için geliştirilen değerlerin, ülkenin her yöresindeki sosyal, ekonomik, kültürel, folklorik, iklimsel yapının homojen olduğu kabulüyle oluşturulması da planlamadaki yerel kimliklerin göz önüne alınmadığının bir göstergesi olarak yorumlanabilir (Özyaba ve Özyaba 1998).

Alan büyüklüğüne dair bir diğer standart ise, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından geliştirilmiştir. Bu standarda göre; İlköğretim okulunun arsa alanı; İlk 40 öğrenci için 20 m^2/öğrenci, ikinci 40 öğrenci için 15 m^2/öğrenci, üçüncü 40 öğrenci için 10 m^2/öğrenci, dördüncü ve beşinci 40 öğrenci için 5 m^2/öğrenci, altıncı-onuncu 40 öğrenciye kadar 2.5 m^2/öğrenci kriterleri dikkate alınarak hesaplanması önerilmiştir. Bu bağlamda, 400 öğrenciye sahip bir okulun parsel alanı en az 2700 m^2 olmalıdır (Özyaba ve Özyaba 1998; Ersoy 1994).

Hizmet tesislerine olan uzaklığa göre ünite büyüklüğü tayin edilmek istendiğinde, ilköğretim okullarının en uzak konuta mesafesinin 500 m (bir çocuğun yürüyebileceği mesafe) olarak alınması gerektiği belirtilmiştir (Özyorgun 2007).

Öte yandan 1971 yılında Milli Eğitim Bakanlığınca oluşturulan "Temel Eğitim Çalışma Grubu", temel eğitime hizmet edecek ilköğretim tesislerine ilişkin bazı standartlar belirlemiştir. Buna göre, 4500-6000 kişilik nüfus çevresi için 4500-6000 m^2 (öğrenci başına 5 m^2) oyun alanı ve 3000-4000 m^2 uygulama bahçesi planlanması gerektiği belirtilmiştir. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu'nda da okul binalarının hapishane, meyhane, kahvehane, bar gibi umumi yerlerden en az 100 m uzakta olması, ilköğretim kurumlarının devlet yolu, şehir ve kasabaların ana yolları ile ticari yollara bitişik olmaması ve öğrenci sayısı ile orantılı olarak bina dışında topluca tören yapılabilecek, çeşitli sportif etkinliklerin gerçekleştirilebileceği büyüklükte alan olması gerektiği hükmü yer almıştır (Ersoy 1994).

Yine standartlarla ilgili olarak, Ersoy (1994) ilköğretim okul bahçelerinde inşaat alanının toplam arsanın %10-12' si olması gerektiğini, Bakan ve Konuk (1987) ise öğrenci başına 5 m^2 yeşil alan ayrılması gerektiğini ifade etmiştir (Özyaba ve Özyaba 1998).

Çetiner (1991)'e göre bina alanı dâhil öğrenci başına düşmesi gereken alan ilkokulda 17 m^2/kişi ve ortaokulda 20-25 m^2/kişi olmalıdır (Yılmaz 1995).

Standartlarla ilgili olarak Dünya ülkelerine bakıldığında, okul bahçelerine büyük önemin verildiği görülür. Nitekim ilkokullar için öğrenci başına Bulgaristan'da 40 m^2, Almanya'da 30 m^2, İngiltere'de 25 m^2, ABD'de 20 m^2, Polonya'da 16 m^2, Fransa ve Çin'de de 15 m^2 parsel alanı düşmektedir (Özyaba ve Özyaba 1998). American Public Health Association tarafından verilen standartlara göre öğrenci başına bina alanı dâhil 20.24 m^2 alan gerekli görülmüştür (Yılmaz 1995).

Avrupa ve Amerika'nın birçok yerinde okul bahçeleri kentsel açık-yeşil alanlarla bağlantılı olarak planlanmaktadır. Özellikle okul bahçelerinde yer alan oyun alanları ve spor sahalarından kent halkı da yararlanabilmektedir (Aksu ve Demirel 2011).

MATERYAL ve YÖNTEM

Bu çalışmanın ana materyalini Artvin Kent Merkezinde yer alan 8 ilköğretim okulu oluşturmaktadır. Söz konusu çalışmada, okul bahçeleri nicelik ve nitelik açısından ele alınarak peyzaj planlama ve tasarım ilkeleri ile genel standartlar doğrultusunda değerlendirilmiştir. Okul bahçelerinde yerinde yapılan gözlemlerle işlev alanlarının mevcut

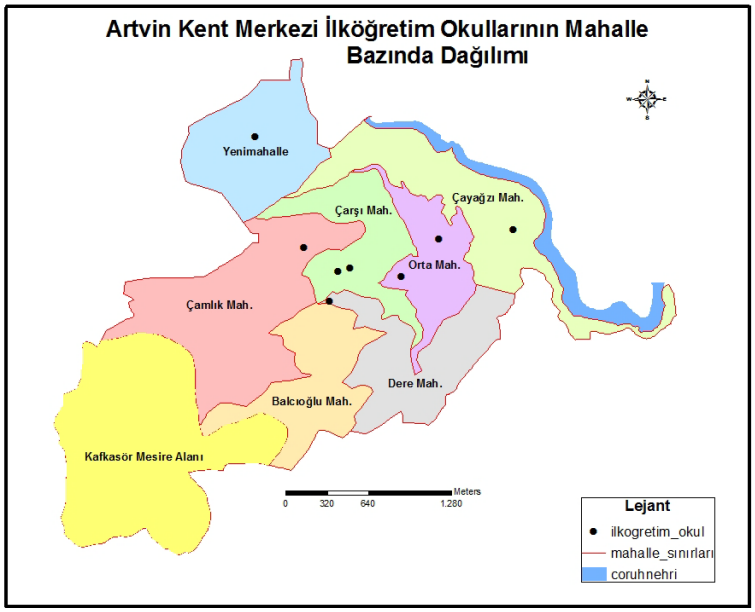
durumları estetik ve fonksiyonel açıdan değerlendirilerek fotoğraflanmıştır. Her okul için değerlendirme tabloları düzenlenerek her bir okulun etki (hizmet) alanı CBS yazılımı olan ArcGis 9.3 versiyonu yardımıyla tespit edilmiş ve yerinde gözlemlerle elde edilen nitel verilerle birleştirilmiştir. Böylece kent bütününde de okulların yeterliliği ve erişilebilirliği sorgulanmıştır. Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir. Sorgulamalar yukarıda belirtilen okul bahçesi standartları kullanılarak yapılmıştır. Tablo verileri; öğrenci sayılarını, okul ve bahçesinin kapladığı alanı, öğrenci başına düşen bahçe alanının yanı sıra, otopark, oyun ve spor alanları, donatı elemanları (çöp kutusu, bank, vs.), bitkisel materyal, tören alanı, su varlığı (süs havuzu, çeşme vs.), merdiven ve rampalar, anıt ve plastik objeler gibi materyalleri kapsamaktadır. Değerlendirme tablosunun oluşturulmasında Erdönmez (2007) çalışmasındaki ilköğretim okul bahçelerindeki işlev alanlarından ve Özyaba (1998) çalışmalarından yararlanılmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Artvin Kent Merkezindeki toplam 8 ilköğretim okulunda yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen veriler, kent ve mahalle ölçeğinde ve okul bazında irdelenmiştir. Artvin kent merkezinde İl Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre Eylül 2011 tarihi itibariyle toplam 3198 öğrenci eğitim görmektedir. Biri özel okul olmak üzere toplam 8 ilköğretim okulunun toplam bina taban alanı 5617.55 m^2 ve toplam bahçe alanı 15344.32 m^2 olmak üzere toplamda 20961.87 m^2 parsel alanı mevcuttur. Bu miktarlara göre kent merkezi bazında öğrenci başına 4.80 m^2 bahçe alanı ve 6.55 m^2 parsel alanı düşmektedir. Bu miktar, Erzurum'da yapılan bir araştırmada öğrenci başına düşen 6 m^2 (Yılmaz 1995) ve Trabzon'da yapılan araştırmada bulunan 6.88 m^2 (Aksu ve Demirel 2011) değerleri ile paralellik göstermektedir.

Okul bazında inceleme yapıldığında, öğrenci başına düşen bahçe miktarı en fazla 14.51 m^2 ile Özel Menderes İÖO ve en az 1.51 m^2 ile Gazi İÖO olduğu görülmüştür. Okul bahçeleri için verilen asgari 25 m^2 standardı (Aksu ve Demirel 2011) dikkate alındığında araştırma alanındaki tüm okulların standardın oldukça altında olduğu görülmüştür.

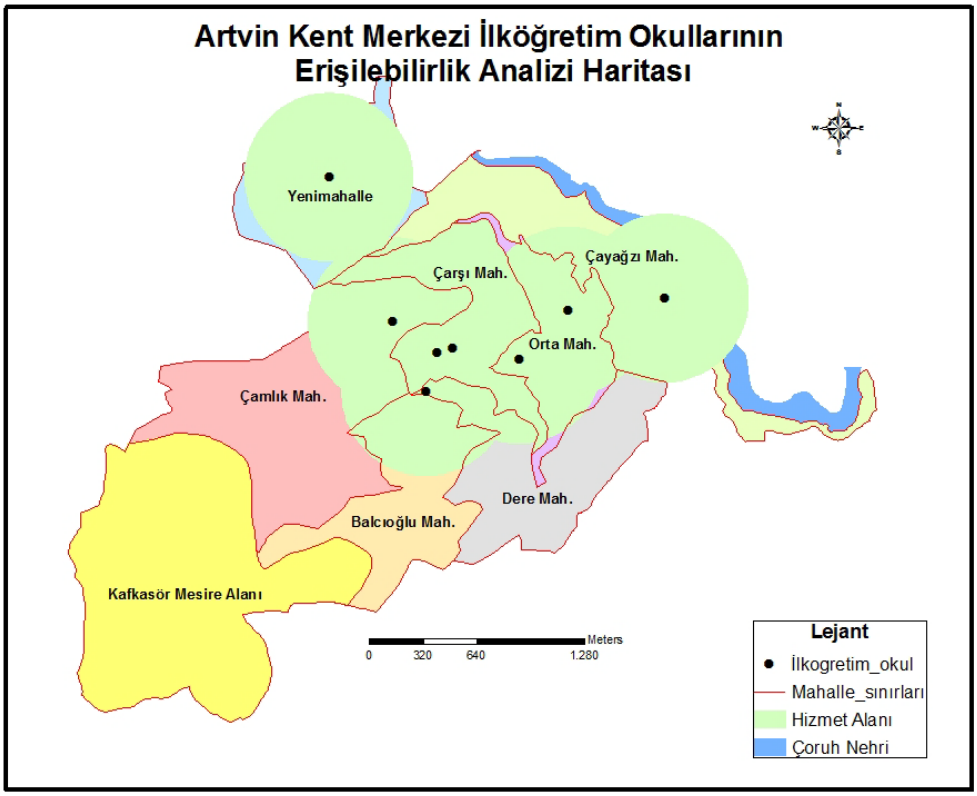
İlköğretim okulları ayrıca yapısal elemanlar, donatılar ve bitkisel materyal açısından incelenmiş ve tablolar oluşturulmuştur. Belirtilen mevcut durumdaki yeterlilik ve yetersizlik öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir. İlköğretim okullarının il bazındaki dağılımı Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Artvin Kent Merkezi ilköğretim okullarının mahalle bazında dağılımı

Şekil 1 incelendiğinde, Çarşı ve Orta Mahallelerine 2, Yenimahalle, Çayağzı, Dere ve Çamlık mahallelerine 1 okul düştüğü ve Balcıoğlu Mahallesi sınırları dâhilinde okul bulunmadığı, bununla birlikte Dere Mahallesi'ndeki okulun hem Balcıoğlu hem de Çamlık mahallelerine hizmet ettiği görülmektedir.

Kent merkezinde bulunan ilköğretim okullarının, bir okulun 500 m uzaklıktaki bir konuta hizmet verebileceği kriteri bağlamında erişilebilirlik analizi gerçekleştirilmiştir (Şekil 2). Şekil 2 incelendiğinde özellikle kent merkezinde bir yığılmanın mevcut olduğu, kentin dış çeperlerinde özellikle Kafkasör Mesire Alanı'na bitişik alanda bir boşluğun olduğu görülmektedir. Hizmet çemberi dışında kalan alanlar incelendiğinde söz konusu alanların büyük çoğunluğunda yerleşimin olmadığı görülür.

Şekil 2 Artvin Kent Merkezi ilköğretim okullarının erişilebilirlik analizi

Vakıfbank İlköğretim Okulu

2000 yılında kurulan Vakıfbank İlköğretim Okulu Çamlık Mahallesi'nde yer almaktadır. 488 öğrenci 623.53 m² bina taban alanı ve 3887 m² bahçe alanı ile birlikte 4510.53 m² toplam parsel alanına sahiptir. Öğrenci başına düşen 7.97 m² bahçe alanı ile ilköğretim okulları içinde 3. sırada yer alırken 9.2 m² parsel alanı ile birlikte imar mevzuatının getirdiği standarda uygundur (Tablo 1).

Tablo 1 Vakıfbank İlköğretim Okulu mevcut durum ve yeterlilikleri

Adı	Vakıfbank İ.Ö.O.		**Bina Taban Alanı**		623.53 m²		**Bahçe Fotoğrafları**
Kuruluş yılı	2000		**Bahçe Alanı**		3887 m²		
Mahallesi	Çamlık		**Öğrenci Sayısı**		488		
Öğretim Şekli	Tekli (normal)		**Ana Sınıfı**		var		
Donatılar	**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	**Bitkisel Materyal**		**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	
Çöp kutusu	var	+	**Çim alan**		yok		
Bank	var	+	**Ağaç/Çalı**		var	-	
Gazebo/Pergole	var	+	**Çiçek /Yer Örtücü**		var	-	
Çeşme	var	+	**Yapısal Elemanlar**	**Merdiven**	var		
Oyun elemanı/grubu	yok			**Rampa**	yok		
Aydınlatma elemanı	yok			**Korkuluk**	var		
Döşeme/Zemin	Dökme Beton			**Otopark**	yok		
Spor ekipmanları	var	+		**Duvar**	var		
Heykel/Plastik Obje	var	+		**Baba**	yok		

Yeterli(+) Yetersiz (-) [Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir].

Atatürk İlköğretim Okulu

1974 yılında ilkokul olarak kurulan ve 1999 yılında yeni binası ile ilköğretim okulu olarak eğitime devam eden Atatürk İlköğretim Okulu Orta Mahalle'de yer almaktadır. 310 öğrenci 667.33 m² bina taban alanı ve 1413 m² bahçe alanı ile birlikte 2080.33 m² toplam parsel alanına sahiptir. Öğrenci başına düşen 4.56 m² bahçe alanı ile ilköğretim okulları içinde 5. sırada yer alırken, 6.7 m² parsel alanı ile birlikte imar mevzuatının getirdiği standarda uygundur (Tablo 2).

Tablo 2 Atatürk İlköğretim Okulu mevcut durum ve yeterlilikleri

Adı	Atatürk İ.Ö.O.		**Bina Taban Alanı**		667.33 m²		**Bahçe Fotoğrafları**
Kuruluş yılı	1999		**Bahçe Alanı**		1413 m²		
Mahallesi	Orta		**Öğrenci Sayısı**		310		
Öğretim Şekli	Tekli (normal)		**Ana Sınıfı**		var		
Donatılar	**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	**Bitkisel Materyal**		**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	
Çöp kutusu	var	-	**Çim alan**		yok		
Bank	var	-	**Ağaç/Çalı**		var	-	
Gazebo/Pergole	yok		**Çiçek /Yer Örtücü**		yok		
Çeşme	var	+	**Yapısal elemanlar**	**Merdiven**	yok		
Oyun elemanı/grubu	yok			**Rampa**	yok		
Aydınlatma elemanı	yok			**Korkuluk**	var		
Döşeme/Zemin	Dökme Beton			**Otopark**	yok		
Spor ekipmanları	var	-		**Duvar**	var		
Heykel/Plastik Obje	var	+		**Baba**	yok		

Yeterli(+) Yetersiz (-) [Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir].

Çoruh İlköğretim Okulu

1944 yılında 3 sınıflı, 1950 yılında ise 5 sınıflı olarak açılan, ardından 1976 yılında ikili öğretime geçen Çoruh İlköğretim Okulu Çayağzı Mahallesi'nde hizmet veren tek okuldur. 322 öğrenci 795.29 m² bina taban alanı ve 1089.67 m² bahçe alanı ile birlikte 1884.96 m² toplam okul alanına sahiptir. Öğrenci başına düşen 3.38 m² bahçe alanı ile ilköğretim okulları içinde 6. sırada yer alırken 5.85 m² parsel alanı ile birlikte imar mevzuatının getirdiği standarda uygundur (Tablo 3).

Tablo 3 Çoruh İlköğretim Okulu mevcut durum ve yeterlilikleri

Adı	Çoruh İ.Ö.O.			**Bina Taban Alanı**		795.29 m²		**Bahçe Fotoğrafları**
Kuruluş yılı	1944			**Bahçe Alanı**		1089.67 m²		
Mahallesi	Çayağzı			**Öğrenci Sayısı**		322		
Öğretim Şekli	Tekli (normal)			**Ana Sınıfı**		var		
Donatılar	**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**		**Bitkisel Materyal**		**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	
Çöp kutusu	var	-		**Çim alan**		yok		
Bank	yok			**Ağaç/Çalı**		yok		
Gazebo/Pergole	var	-		**Çiçek /Yer Örtücü**		yok		
Çeşme	var	+	**Yapısal Elemanlar**	**Merdiven**		yok		
Oyun elemanı/grubu	yok			**Rampa**		yok		
Aydınlatma elemanı	yok			**Korkuluk**		var		
Döşeme/Zemin	Dökme Beton			**Otopark**		yok		
Spor ekipmanları	var	+		**Duvar**		var		
Heykel/Plastik Obje	var	+		**Baba**		yok		

Yeterli(+) Yetersiz (-) [Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir].

Gazi İlköğretim Okulu

1922 yılında Erkek Numune Mektebi olarak kurulan ve 1983 yılında ilköğretim okulu olarak eğitime devam eden Gazi İlköğretim Okulu Çarşı Mahallesi'nde yer almaktadır. 742 öğrenci 1021.51 m² bina taban alanı ve 1120 m² bahçe alanı ile birlikte 2141.51 m² toplam okul alanına sahiptir. Öğrenci başına düşen 1.51 m² bahçe alanı ile ilköğretim okulları içinde son sırada yer alırken 2.9 m² parsel alanı ile birlikte imar mevzuatının getirdiği standarda da uygun değildir. Bununla birlikte, Gazi İlköğretim Okulu, bahçe zemini kauçuk olan, özürlü öğrencilere yönelik altyapısı olan kentteki tek okuldur (Tablo 4).

Tablo 4 Gazi İlköğretim Okulu mevcut durum ve yeterlilikleri

Adı	Gazi İ.Ö.O.		**Bina Taban Alanı**		1021.51 m²		**Bahçe Fotoğrafları**
Kuruluş yılı	1922		**Bahçe Alanı**		1120 m²		
Mahallesi	Çarşı		**Öğrenci Sayısı**		742		
Öğretim Şekli	Tekli (normal)		**Ana Sınıfı**		var		
Donatılar	**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	**Bitkisel Materyal**		**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	
Çöp kutusu	var	-	**Çim alan**		yok		
Bank	var	-	**Ağaç/Çalı**		var	-	
Gazebo/Pergole	yok		**Çiçek /Yer Örtücü**		yok		
Çeşme	yok		**Yapısal elemanlar**	**Merdiven**	var		
Oyun elemanı/grubu	yok			**Rampa**	var		
Aydınlatma elemanı	yok			**Korkuluk**	var		
Döşeme/Zemin	Kauçuk			**Otopark**	yok		
Spor ekipmanları	var	-		**Duvar**	var		
Heykel/Plastik Obje	var	+		**Baba**	yok		

Yeterli(+) Yetersiz (-) [Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir].

Karadeniz Bakır İlköğretim Okulu

1985 yılında Mehmetçik İlkokulu olarak kurulan okulun adı 1990 yılında Karadeniz Bakır İlkokulu olarak değiştirilmiştir. 1997 yılında ilköğretim okulu olarak eğitime başlayan Karadeniz Bakır İlköğretim Okulu dere mahallesinde yer almaktadır. 557 öğrenci 635.84 m² bina taban alanı ve 1407.65 m² bahçe alanı ile birlikte 2043.49 m² toplam parsel alanına sahiptir. Öğrenci başına düşen 2.53 m² bahçe alanı ile ilköğretim okulları içinde 7. sırada yer alırken, 3.7 m² parsel alanı ile de imar mevzuatının getirdiği standarda uygun değildir (Tablo 5).

Tablo 5 Karadeniz Bakır İlköğretim Okulu mevcut durum ve yeterlilikleri

Adı	Karadeniz Bakır İ.Ö.O.		**Bina Taban Alanı**		635.84 m²		**Bahçe Fotoğrafları**
Kuruluş yılı	1985		**Bahçe Alanı**		1407.65 m²		
Mahallesi	Dere		**Öğrenci Sayısı**		557		
Öğretim Şekli	Tekli (normal)		**Ana Sınıfı**		var		
Donatılar	**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	**Bitkisel materyal**		**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	
Çöp kutusu	var	-	**Çim alan**		yok		
Bank	yok		**Ağaç/Çalı**		yok		
Gazebo/Pergole	yok		**Çiçek /Yer Örtücü**		yok		
Çeşme	yok		**Yapısal elemanlar**	**Merdiven**	yok		
Oyun elemanı/grubu	yok			**Rampa**	yok		
Aydınlatma elemanı	yok			**Korkuluk**	var		
Döşeme/Zemin	Dökme Beton			**Otopark**	yok		
Spor ekipmanları	var	-		**Duvar**	var		
Heykel/Plastik Obje	var	+		**Baba**	yok		

Yeterli(+) Yetersiz (-) [Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir].

Yenimahalle İlköğretim Okulu

1978 yılında İskebe İlkokulu adıyla kurulan okul, 1993 yılında Yenimahalle İlkokulu adını almıştır. 1997 yılında ilköğretim okulu olan okul, 190 öğrenci 345 m² bina taban alanı ve 2178 m² bahçe alanı ile birlikte 2523 m² toplam parsel alanına sahiptir. Öğrenci başına düşen 11.46 m² bahçe alanı ile ilköğretim okulları içinde 2. sırada yer alırken, 13.2 m² parsel alanı ile birlikte imar mevzuatının getirdiği standarda da uygundur (Tablo 6).

Tablo 6 Yenimahalle İlköğretim Okulu mevcut durum ve yeterlilikleri

Adı	Yenimahalle İ.Ö.O.		**Bina Taban Alanı**		345 m²		**Bahçe Fotoğrafları**
Kuruluş yılı	1978		**Bahçe Alanı**		2178 m²		
Mahallesi	Yenimahalle		**Öğrenci Sayısı**		190		
Öğretim Şekli	Tekli (normal)		**Ana Sınıfı**		var		
Donatılar	**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	**Bitkisel Materyal**		**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	
Çöp kutusu	var	-	**Çim alan**		yok		
Bank	var	-	**Ağaç/Çalı**		var	+	
Gazebo/Pergole	yok		**Çiçek /Yer Örtücü**		yok		
Çeşme	var	+	**Yapısal Elemanlar**	**Merdiven**	yok		
Oyun elemanı/grubu	yok			**Rampa**	yok		
Aydınlatma elemanı	yok			**Korkuluk**	var		
Döşeme/Zemin	Dökme Beton			**Otopark**	yok		
Spor ekipmanları	var	+		**Duvar**	var		
Heykel/Plastik Obje	yok			**Baba**	yok		

Yeterli(+) Yetersiz (-) [Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir].

7 Mart İlköğretim Okulu

1973 yılında 50. Yıl Ortaokulu olarak kurulan ve 1988 yılında adı değişen 7 Mart İlköğretim Okulu, Orta Mahalle'de yer almaktadır. 498 öğrenci 1059.46 m² bina taban alanı ve 2928.15 m² bahçe alanı ile birlikte 3987.61 m² toplam okul alanına sahiptir. Öğrenci başına düşen 5.88 m² bahçe alanı ile ilköğretim okulları içinde 4. sırada yer alırken, 8 m² parsel alanı ile birlikte imar mevzuatının getirdiği standarda uygundur. 7 Mart İlköğretim Okulu, 2 ayrı binada eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir. Birinci kademe olarak isimlendirilebilecek 5. Sınıfa kadar olan öğrenciler bir binayı geri kalan öğrenciler diğer binayı kullanmaktadır. Bu kullanım, öğrencilerin bahçe kullanımında da etkili olmuş ve fiili bir bahçe kullanım düzenlemesi oluşmuştur. Söz konusu bu kullanımın, 6-14 yaş grubunun farklı özellik ve istekte olması dikkate alındığında tercih edilir olumlu bir uygulama olduğu aşikardır (Tablo 7).

Tablo 7. 7 Mart İlköğretim Okulu mevcut durum ve yeterlilikleri

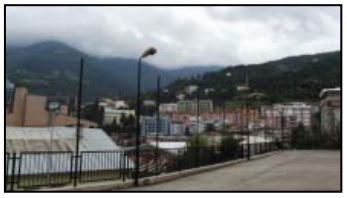
Adı	7 Mart İ.Ö.O.		**Bina Taban Alanı**		1059.46 m^2		**Bahçe Fotoğrafları**
Kuruluş yılı	1973		**Bahçe Alanı**		2928.15 m^2		
Mahallesi	Orta Mahalle		**Öğrenci Sayısı**		498		
Öğretim Şekli	Tekli (normal)		**Ana Sınıfı**		var		
Donatılar	**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	**Bitkisel Materyal**		**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	
Çöp kutusu	var	-	**Çim alan**		yok		
Bank	var	-	**Ağaç/Çalı**		var	-	
Gazebo/Pergole	yok		**Çiçek /Yer Örtücü**		yok		
Çeşme	var	+	**Yapısal Elemanlar**	**Merdiven**	yok		
Oyun elemanı/grubu	var	+		**Rampa**	yok		
Aydınlatma elemanı	yok			**Korkuluk**	var		
Döşeme/Zemin	Dökme Beton			**Otopark**	yok		
Spor ekipmanları	var	+		**Duvar**	var		
Heykel/Plastik Obje	var	+		**Baba**	yok		

Yeterli(+) Yetersiz (-) [Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir].

Özel Menderes İlköğretim Okulu

2010 yılında kurulan Özel Menderes İlköğretim Okulu Çarşı Mahallesi'nde yer almaktadır. 91 öğrenci 469.59 m^2 bina taban alanı ve 1320.85 m^2 bahçe alanı ile birlikte 1790.44 m^2 toplam okul alanına sahiptir. Öğrenci başına düşen 14.51 m^2 bahçe alanı ile ilköğretim okulları içinde ilk sırada yer alırken, 19.7 m^2 parsel alanı ile birlikte imar mevzuatının getirdiği standarda uygundur. Ancak okulun yeni açılması ve ilköğretimdeki sınıfların tam olarak yer almaması nedeniyle bu değerlendirme gelecek yıllar için ortalama bir değer olmayacaktır (Tablo 8).

Tablo 8 Özel Menderes İlköğretim Okulu mevcut durum ve yeterlilikleri

Adı	Özel Menderes İ.Ö.O.		**Bina Taban Alanı**		469.59 m^2		**Bahçe Fotoğrafları**
Kuruluş yılı	2010		**Bahçe Alanı**		1320.85 m^2		
Mahallesi	Çarşı		**Öğrenci Sayısı**		91		
Öğretim Şekli	Tekli (normal)		**Ana Sınıfı**		var		
Donatılar	**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	**Bitkisel materyal**		**Var -Yok**	**Yeterli Yetersiz**	
Çöp kutusu	yok		**Çim alan**		yok		
Bank	yok		**Ağaç/Çalı**		yok		
Gazebo/Pergole	yok		**Çiçek /Yer Örtücü**		yok		
Çeşme	yok		**Yapısal elemanlar**	**Merdiven**	var		
Oyun elemanı/grubu	yok			**Rampa**	yok		
Aydınlatma elemanı	var	+		**Korkuluk**	yok		
Döşeme/Zemin	Dökme Beton			**Otopark**	yok		
Spor ekipmanları	var	+		**Duvar**	var		
Heykel/Plastik Obje	var	+		**Baba**	yok		

Yeterli(+) Yetersiz (-) [Yeterlilik ve yetersizlik, öğrenci sayısına ve bahçe alanına göre değerlendirilmiştir].

SONUÇ

Okul bahçeleri okuldaki eğitimi destekleyici ve tamamlayıcı alanlardır. Bu alanların planlanması ve tasarımı da en az okulun iç mekânlarının planlanması ve tasarımı kadar önem taşır.

Çocukların gelecekte fiziksel ve ruhsal açıdan sağlıklı birer birey olarak yetişebilmeleri için sosyal, fiziksel, duygusal ve zihinsel becerilerini geliştirebilecekleri ortam ve imkânlara ihtiyaçları vardır. Bu becerilerin geliştirilebilmesi için; eğitim, oyun ve spor, sosyal-kültürel faaliyetler ile tören ve kutlamalara yönelik çeşitli faaliyetler bu bilinçle bir arada düşünülmelidir. Tüm bu faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği en uygun ve etkili yerler okul bahçeleridir. Bu doğrultuda düzenlenen okul bahçelerinde öğrenme olanakları genişlemekte ve daha esnek bir öğrenme alanı oluşmaktadır (Algan 2008).

Bu çalışma kapsamında incelenen Artvin Kent Merkezindeki ilköğretim okulları bahçeleri genel olarak ele alınmış ve sahip olduğu özellikler incelenerek donatı elemanları, spor alanları, su varlığı gibi niteliksel elemanların yanı sıra niceliksel olarak kapladığı alan ve hizmet ettiği alanlara olan yakınlığı doğrultusunda değerlendirilmiştir.

Buna göre; okul bahçelerinin hiçbirinde düzenlenmiş bir yeşil alan varlığının olmaması dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra genel olarak bakıldığında ağaç, mevsimlik çiçek ve yer örtücü gibi bitkisel elemanlara da yer verilmemiştir. Mevcut olarak yer alan ağaç ve çalılar daha önceden var olan bitki topluluklarıdır. Bir okul bahçesindeki bitkisel elemanlar yerleştirilirken planlama ve tasarım kriterleri göz önünde bulundurulmalıdır. Bunun yanı sıra kullanılacak bitkilerin dendrolojik özellikleri (gövde kabuğu, yaprak, çiçek, meyve gibi) yanı sıra doku, renk, biçim gibi fiziksel özellikleri de dikkate alınarak bitkisel tasarım yapılmalıdır. Yapılan araştırmalar sonucunda, çocukların gelişim süreçlerine birçok yönden etki eden okul bahçelerindeki yeşil alan varlığının çocukların vandalizme olan eğilimini de azalttığı görülmüştür. Bitkilerin insan sağlığı üzerindeki etkisi herkes tarafından bilinen bir gerçek olmasına rağmen, okul bahçelerinde bitkisel öğelere yer verilmemesi dikkat çekicidir. Ayrıca Artvin ilinin sahip olduğu bitki ve yeşil alan varlığı da ele alındığında bu durum daha da düşündürücüdür.

Bunun yanı sıra; Artvin'deki okul bahçelerinde özel bir zemin uygulaması yapılmamıştır. Ancak Gazi İÖO bahçesinin zemini Eylül 2011'de yeniden düzenlenerek kauçuk malzeme ile kaplanmıştır. Diğer okulların bahçe zemininde ise dökme beton ve yer yer asfalt kullanılmıştır. Zeminde yanlış malzeme seçimi ise bahçede çocukların rahat hareket etmesini kısıtlamaktadır. Ayrıca herhangi bir kaza durumunda çocuğun düşeceği alanın sert zemin olması onun yaralanmasına ve zarar görmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle kullanılacak olan malzemenin yumuşak dokulu olması gerekmektedir.

Okul bahçelerindeki donatılar incelendiğinde ise bank, çöp kutusu ve aydınlatma elemanı gibi donatıların eksikliği ya da yanlış birliktelikleri ile karşılaşılmaktadır. Ayrıca bu donatıların yapımında özenli malzeme seçimi söz konusu değildir. Özellikle bu donatıların öğrencilerin sık kullandığı donatılar olduğu düşünüldüğünde bu donatılardaki malzeme seçiminin öğrencilerin sağlığı açısından son derece önemli olduğu açıktır. Bahçede kullanılacak olan donatılar mümkün olduğunca ahşap malzemeden seçilmeli ve doğaya uyumlu olmalıdır. Ayrıca bu elemanların çocukların ilgisini çekecek nitelikte tasarlanması kullanımını da teşvik edecektir.

Yine okulların hiçbirinde otopark bulunmamaktadır ve okul bahçelerinin büyük bölümü otopark amacı ile kullanılmaktadır. Bu da öğrencilerin bahçeyi aktif şekilde kullanımını kısıtlayan durumlardan biridir.

Ayrıca, çeşme dışında okullarda bir su öğesi bulunmaması dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra her okulda anaokulu bölümü olmasına rağmen, okul bahçelerinde farklı yaş

gruplarının ihtiyaçlarını gözetecek düzenlemeler söz konusu değildir. Ancak 7 Mart İÖO bahçesinin bu yönden ele alınarak düzenlenmiş bir bahçe olmamasına karşın bahçe içinde anaokulu öğrencileri için yönlendirilmiş bir bölüm bulunmaktadır.

Yukarıda bahsedilen erişilebilirlik kriterlerine göre; ilde ilköğretim okulları açısından yetersizlikler bulunmaktadır. Bazı okullarda bina taban alanı ile bahçe alanı arasında çok az fark olduğu görülmektedir. Bu durum da okul bahçe alanının yetersizliğini göstermektedir. Ayrıca ilköğretim okullarının yer seçiminde bazı bölgelerde kümelenmeler görülmesi sebebiyle özensizlik söz konusudur.

Sonuç olarak; Artvin Merkez geneline bakıldığında okul bahçelerindeki özensizliğin ve yetersizliğin çocukların fiziksel ve ruhsal konulardaki gelişimine etkisinin yanı sıra onların başarı düzeylerinde de değişime sebep olduğu savunulabilir. Öyledir ki; üniversite sınavları için gereken temel bilgilerin edinildiği ilköğretim okullarındaki yetersizliğin ileride çocuğun genel başarısına da yansıyacağı bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte rahat bir şekilde oynayamayan ve gelişimi için gerekli sosyal ve fiziksel faaliyetleri gerçekleştiremeyen bir çocuğun verimli ders çalışması ve öğrenmesinin kısıtlandığını da bu çerçevede söylemek mümkündür.

Ayrıca yapılan gözlemler ve eldeki veriler ışığında mevcut okul bahçelerinin genişletilmeye uygun olmadığını ancak nitelikli hale getirilebileceğini, yeni yapılması düşünülen okul bahçelerinin ise niteliksel ve niceliksel açıdan standartlara uygun yapılması gerektiğini söylemek mümkündür.

Yine okul bahçelerinde kişi başına düşen parsel alanı değerlendirildiğinde Gazi İlköğretim ve Karadeniz Bakır İlköğretim okulları dışındaki okulların imar mevzuatı standartlarına uygun olduğu görülmekle birlikte yukarıda bahsedilen diğer standartlarla uyumsuzluk göstermektedir. Bu durum da standartlar arasında bir tutarsızlık olduğunu göstermektedir.

Tüm bu sebep ve sonuçların ışığında ilköğretim okul bahçelerinin öneminin anlaşılması gerekliliği ve bir öğrencinin eğitim hayatının okul iç mekânlarının yanı sıra dış mekânlarında da geçtiği unutulmamalıdır. Ayrıca Artvin gibi engebeli bir arazi yapısına sahip olan illerde okul dışında gerçekleştirilecek faaliyetlerin yok denecek kadar az olması, öğrencilerin okul bahçelerine olan gereksinimini daha da artırmaktadır. Bu nedenle bu önemin idrak edilerek gerekli çalışmaların yapılması eğitim sürecine olumlu yönde katkı yapacaktır.

KAYNAKLAR

Aksu Ö V, Demirel Ö (2011) Trabzon Kenti İlköğretim Okul Bahçelerinde Tasarım ve Alan Kullanımları. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi 12: 40-46

Algan H (2008) İlköğretim Okul Bahçelerinin Tasarlanmasında Paydaş Katılımlı Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi

Erdönmez İ M Ö (2007) İlköğretim Okulu Bahçelerinde Peyzaj Tasarım Normları. İstanbul Orman Fakültesi Dergisi 57:1B 108-120

Ersoy M (1994) Kentsel Alan Kullanım Normları. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara

Özdemir A, Çorakçı M (2010) Participation in the greening of schoolyards in the Ankara public school system. Scientific Research and Essays 5(15): 2065-2077

Özdemir A, Yılmaz O (2009) İlköğretim Okulları Bahçelerinin Çocuk Gelişimi ve Sağlıklı Yaşam Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. Milli Eğitim Dergisi 181:121-130

Özyaba M, Özyaba M (1998) İlköğretim okulları açık alan tasarım ilkeleri ve standartlarının tespiti: Trabzon'da bir örnek çalışma. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları

Özyorgun A (2007) İlköğretim Donatı Standartlarının Ve Uygulamasının CBS İle İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi

Özyorgun A, Batuk F (2007) İlköğretim Donatı Standartlarının ve Uygulamasının CBS ile İrdelenmesi. TMMOB HKMO Ulusal CBS Kongresi, Trabzon

Yılmaz H (1995) Erzurum Kenti Okul Bahçelerinin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İncelenmesi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi 26(4): 537-547

Yomralıoğlu T, Uzun B (2001) Okul Alanlarının Bedelsiz Olarak Kamuya Kazandırılması. Milli Eğitim Dergisi 150:1301-7669